

კონტრურბანიზაციის პროცესზე მოქმედი ზოგიერთი ფაქტორები

ნატალია კობალიანი, ეკონომიკის დოქტორი
თეა ბიძინაშვილი, ბიზნეს ადმინისტრირების დოქტორანტი
ქეთევან სალუქვაძე, არქიტექტურის დოქტორი

რეზიუმე

Summary

სტატიაში განხილულია კონტრურბანიზაციის, როგორც შეუქცევადი პროცესის გამომწვევი მიზეზები და მისი აქტუალობის საკითხები. ფართოს წარმოდგენილია კალვინ ბეილის მოსაზრება მონოგრაფიიდან, სადაც აღნიშნული იყო, რომ პირველად ქვეყნის ისტორიაში სოფლის დასახლება იზრდებოდა უფრო სწრაფად, ვიდრე ქალაქის. უფრო მეტიც, ეს ზრდა განპირობებული იყო ქალაქიდან სოფელში სუფთა შიდა მიგრაციის ზრდის შედეგად, რომელიც კომპლექსურია და ასევე განხილულია ოთხი ერთმანეთთან დაკავშირებული ფაქტორი; დასაქმების დეცენტრალიზაცია,

სოფლის ცხოვრების მოდერნიზაცია, მოსახლეობის დაბერება, სოფლად ცხოვრებისთვის უპირატესობის მინიჭება. ეს ფაქტორები კონტრურბანიზაციის სათავეში დგას. კონტრურბანიზაციის პროცესის საერთო არგუმენტი არის ის, რომ კავშირი განვითარებასა და ურბანიზაციას შორის სუსტდება მას შემდეგ, რაც ქვეყანა მიაღწევს განვითარების მაღალ დონეს. ამის შემდეგ, პირობები ურბანულ და არაურბანულ ადგილებში თანაბარი ხდება და ის სტრუქტურული ასპექტები, რომლებიც განაპირობებს ურბანულ კონცენტრაციას შესაძლებელია დაძლეულ იქნას ტელეკომუნიკაციის, ყოველდღიური გადაადგილებისა და სხვა ტექნოლოგიური და სოციალური ცვლილებების საშუალებით, რაც დიდ მანძილზე ურთიერთკავშირისა და მოქმედების საშუალებას იძლევა.

საკვანძო სიტყვები: ურბანიზაცია, ქალაქი, სოფელი, დემოგრაფია;

The article deals of Urban Development as an irreversible process and the causes of its topicality. Brotherhood represented Calvin Bailey suggested monograph, where it was stated that for the first time in the history of the rural settlement grew faster than the city. Moreover, this increase was due to net in-migration from the city to the village as a result of growth, which is complex and also discusses four interrelated factors; Decentralization of employment,

Modernization of rural life, the aging of population, rural preference minicheba.es Urban Development factors is leads first stage. Urban Development the common argument is that the link between development and urbanization are weakening after the country reaches a high level of development. After that, the urban and non-urban areas in terms of the structural aspects of the playing field becomes, which leads to urban concentration can be overcome by telecommunications, the daily movement and other technological and social change, which is a long distance interconnection and operation allows.

Keywords: urbanization, town, village, demography;

* * * * *

ურბანიზაციას თან ახლავს სოციალური და ეკონომიკური განვითარების პროცესი, ბევრი მეცნიერი მიჩნევს, რომ ეს არის უწყვეტი, შეუქცევადი პროცესი. თუმცა, კვლევამ აჩვენა, რომ როდესაც ქალაქის საზოგადოება ვითარდება და მოსახლეობის სიმჭიდროვე ძალიან მაღალია, მოსახლეობის ზრდის ტემპი და სუფთა შიდა მიგრაციის მიმართულება ხშირად იცვლება პატარა, ნაკლებად დასახლებული ადგილების სასარგებლოდ. ამას ეწოდება კონტრურბანიზაცია, რასაც ადგილი აქვს ამერიკაში და სხვა მაღალგანვითარებულ ქვეყნებში. კონტრურბანიზაცია განისაზღვრება, როგორც მოსახლეობის ხელახალი განაწილება ურბანული ადგილებიდან სოფლად.

ურბანიზაციის ზრდის უწყვეტი პროცესის ნაცვლად, შეერთებულ შტატებს გააჩნია ოთხი ძირითადი ცვლილება სოფლიდან ქალაქში მიგრაციის მიმართულებით 1970 წლიდან. ამ პერიოდამდე, ქვეყნის ურბანიზაციის დონე იზრდებოდა რეგულარულად მოსახლეობის ყოველი მომდევნო აღწერის დროს. ურბანიზაციის ტემპი შენედა 1970 წლისთვის, რადგან თითოეული ქალაქის მაცხოვრებლისთვის გართულდა ცხოვრების პირობები, ურბანიზაციამ კი

მიაღწია საკმაოდ მაღალ დონეს. 1975 წელს კალვინ ბეილიმ ამერიკის შეერთებული შტატების სოფლის მეურნეობის სამინისტროდან გამოაქვეყნა მონოგრაფია, სადაც აღნიშნული იყო, რომ პირველად ქვეყნის ისტორიაში სოფლის დასახლება იზრდებოდა უფრო სწრაფად, ვიდრე ქალაქის. უფრო მეტიც, ეს ზრდა განპირობებული იყო ქალაქიდან სოფელში სუფთა შიდა მიგრაციის ზრდის შედეგად. ბეილის ანგარიშს შეხედნენ სკეპტიციზმით და მას არ დაუჯერეს. სხვა მკვლევარებმა დემოგრაფიულ საკითხებში ეჭვის თვალთ შეხედეს ქვეყნის მოსახლეობის შეფასების მაჩვენებლების სიზუსტეს, და ზოგმა მკვლევარმა განაცხადა, რომ სოფლის მოსახლეობის ზრდა იყო უბრალოდ სუბურბანიზაციის შედეგი. ბეილის განცხადებას ელოდა გამოცდა. რამდენიმე წლის შემდეგ ამ ანგარიშის მიმართ კრიტიკულად განწყობილმა პირებმა კი აღიარეს, რომ სოფლის დასახლებები უფრო სწრაფი ტემპით იზრდება, და რომ მოსახლეობის მიბრუნება სოფლისკენ იყო რეალური და მნიშვნელოვანი.

სოფლის მოსახლეობის ზრდის მიზეზები კომპლექსურია, თუმცა არსებობს ოთხი ერთმანეთთან დაკავშირებული ფაქტორი;

დასაქმების დეცენტრალიზაცია,
სოფლის ცხოვრების მოდერნიზაცია,
მოსახლეობის დაბერება

სოფლად ცხოვრებისთვის უპირატესობის მინიჭება.

ეს ფაქტორები კონტრურბანიზაციის სათავეში დგას. ურბანული ინდუსტრიული კონცენტრაციიდან ათწლეულების გასვლის შემდეგ, წარმოებები გაფართოვდა და განლაგდა სოფლად, სადაც მუშა-ხელი იაფია და უფრო სუსტი რეგულაციები მოქმედებს, ნაკლებად აქტიურია პროფკავშირები და პრეტენზიები ადგილობრივი თვითმმართველობის მიმართ. გარდა ამისა, 1970-იან წლებში სოფელში მოგვარდა ელექტროენერგიასთან, გზებთან და სატელეფონო მომსახურებასთან დაკავშირებული პრობლემები და ის ქალაქის პირობებს გაუთანაბრდა. ეს ორი სტრუქტურული ტრანსფორმაცია -სამუშაო და ინფრასტრუქტურა გულისხმობდა იმას, რომ პირებს, რომლებიც უპირატესობას ანიჭებდნენ სოფლად ცხოვრებას, შეეძლოთ განეხორციელებინათ თავიანთი სურვილი ეკონომიკური და ცხოვრების სტილთან დაკავშირებული მინიმალური დანაკარგით. გარდა ამისა, ამერიკელი მუშა-ხელის დიდი რაოდენობა ადრე გავიდა პენსიაში და მათ გააჩნდათ მყარი შემოსავალი. აღნიშნულმა ხანდაზმულმა პირებმა უპირატესობა მიანიჭეს სოფელს, სადაც უფრო დიდი სივრცეა და სხვა ურთიერთობებია დამკვიდრებული. 1970-იან წლებში სოფელში ადამიანების დაბრუნებამ შედეგად არ მოიტანა სოფლის მოსახლეობის ზრდა, მხოლოდ 1980-იანი წლებისთვის, სოფლის მოსახლეობის ზრდის ტემპმა გაუსწრო ქალაქისას და მიგრაციის მაჩვენებელი ქალაქიდან სოფელში გაიზარდა. 1980-იან წლებში ურბანულმა სექტორმა მოიპოვა ისევ უპირატესობა, მოახლეობის ზრდას ადგილი ჰქონ-

და ქალაქში და მიგრაციის ნაკადი იყო სოფლიდან ქალაქში. 1990-იანი წლებში სიტუაცია შეიცვალა და სოფელი გახდა პრიორიტეტული, როგორც მოსახლეობის ზრდის ტემპის, ასევე ქალაქიდან სოფელში მიგრაციის მაჩვენებლის მიხედვით. სიტუაცია შემდეგ წლებში ისევ შეიცვალა და ქალაქმა მაჩვენებლების მიხედვით გაასწრო სოფელს.

ვინაიდან სოფლისა და ქალაქის მოსახლეობის ცვლილება გახდა არაპროგნოზირებადი, როგორი იქნება ურბანიზაციის მომავალი? მოხდება ურბანული სექტორის ზრდა გარკვეული პერიოდის შემდეგ, თუ სოფელს ექნება უპირატესობა? ჩვენი აზრით, გარკვეული პერიოდის მანძილზე სოფლისა და პატარა ქალაქისადმი უპირატესობის მინიჭება შენარჩუნდება, რაც გამოიწვევს ქალაქიდან სოფელში მიგრაციას, და ამ უპირატესობას შედეგად მოყვება კონტრურბანიზაცია, სანამ სოფლად ეკონომიკური პირობები შედარებით მყარია, მაგრამ გრძელვადიან პერსპექტივაში, ჩვენ დარწმუნებული ვართ, რომ ქვეყნის ურბანიზაციის დონე გაჩერდება დღევანელ მაჩვენებელზე, რომელიც შეადგენს 80%-ს. სოფელს ექნება განვითარებასა და აყვავების პერიოდები, მაგრამ შემდეგ მოხდება მისი შეცვლა უფრო მძიმე პერიოდით, როცა სოფლის ეკონომიკა დაიწყებს შემცირებას და გახდება შედარებით სუსტი. უფრო მეტიც, ჩვენ ვფიქრობთ, რომ ქალაქიდან სოფელში მიგრაცია დამოკიდებული გახდება სხვადასხვა ფაქტორებზე, როგორიცაა ტრანსპორტირების ხარჯი ან თანამედროვე ინფრასტრუქტურისადმი და სამედიცინო სერვისებისადმი ხელმისაწვდომობა. საერთაშორისო მიგრაციის ცვალეზადი მიმართულება, რომელიც ბოლო პერიოდამდე არის ურბანული ადგილებისკენ მიმართული, ნიშნავს, რომ საჭიროა სიფრთხილის მოვლადით ქალაქიდან სოფელში მოსახლეობის ხელახალი განაწილების შესახებ პროგნოზირების გაკეთებას.

განვითარებული ქვეყნების უმრავლესობას ასევე ჰქონდა სოფლის აღმავლობის პერიოდი 1970-იან წლებში, თუმცა 1980-იან წლებში სიტუაცია შეიცვალა და ქალაქი გახდა პრიორიტეტული. რვა ევროპულ ქვეყანასა და იაპონიაში ადამიანებმა უპირატესობა მიანიჭეს პატარა ქალაქებსა და სოფელში ცხოვრებას, მაგრამ 1980-1990 წლებში დასავლეთ ევროპის რვა ქვეყნიდან სამი და სამი სკანდინავიის ქვეყანა დაუბრუნდა თავდაპირველ მდგომარეობას, ხოლო დიდ ბრიტანეთში გაგრძელდა კონტრურბანიზაციის პროცესი. ჩატარებული კვლევების მიხედვით, გაერთიანებული სამეფოში მოსახლეობის ზრდი ტემპი განსაკუთრებით მაღალია სოფლად. ამ ქვეყანაში კონტრურბანიზაციის პროცესი გრძელდება ბოლო ორმოცი წლის მანძილზე. ასევე მხედველობაში უნდა იქნას მიღებული ის ფაქტი, რომ მოსახლეობის დაბერება ასევე არის სოფლად.

კონტრურბანიზაციის პროცესის საერთო არგუმენტი არის ის, რომ კავშირი განვითარებასა და ურბანიზაციას შორის სუსტდება მას შემდეგ, რაც ქვეყანა მიაღწევს განვითარების მაღალ დონეს. ამის

შემდეგ, პირობები ურბანულ და არაურბანულ ადგილებში თანაბარი ხდება და ის სტრუქტურული ასპექტები, რომლებიც განაპირობებს ურბანულ კონცენტრაციას შესაძლებელია დაძლეულ იქნას ტელეკომუნიკაციის, ყოველდღიური გადაადგილებისა და სხვა ტექნოლოგიური და სოციალური ცვლილებების საშუალებით, რაც დიდ მანძილზე ურთიერთკავშირისა და მოქმედების საშუალებას იძლევა. შესაბამისად, ვიდრე ეკონომიკური პირობები შესაბამისია, ადამიანებს შეუძლიათ გადავიდნენ სოფლად საცხოვრებლად და დაიკმაყოფილონ თავიანთი სურვილები. თუ საკმარისი რაოდენობით ადამიანი აკეთებს ასეთ არჩევანს, სახეზეა კონტრურბანიზაცია.

საინტერესოა აქვს თუ არა ადგილი კონტრურბანიზაციის პროცესს აღმოსავლეთ ევროპაში, მას შემდეგ რაც ქვეყნებმა განიცადეს ტრანსფორმაცია და საბჭოთა ეკონომიკიდან გადავიდნენ კაპიტალისტურ სისტემაზე.

კავშირი ეკონომიკურ რესტრუქტურზაციასა და მოსახლეობის ხელახალ განაწილებას შორის ყალიბდება საბჭოთა ქვეყნებისთვის დამახასიათებელი სულ მცირე ოთხი თვისების მეშვეობით: (ა) მუშა-ხელის ცვლილება, რომელსაც იწვევს ურბანულ-ინდუსტრიული კომპლექსის შემცირება; (ბ) პოსტ-სოციალისტური ეკონომიკური განვითარების კონცენტრაცია შერჩეულ ქალაქგარეთ უბნებში; (გ) სოციალური ქსელების მდგრადობა, რომელიც აკავშირებს ურბანულ მუშა-ხელს მეგობრებთან, ოჯახთან სოფლად და (დ) სოფლად ცხოვრების დაბალი ხარჯები; კვლევა ადასტურებს, რომ კონტრურბანიზაციას ნამდვილად ჰქონდა ადგილი უნგრეთში 1994-2001 წლებში. აღნიშნული კვლევა ადასტურებს, რომ პოსტ-სოციალისტური კონტრურბანიზაცია მოიცავს ქალაქგარეთ უბნების გაფართოებას და სოფლად მიგრაციას, რომელიც დიდი ურბანული ტერიტორიიდან 30 კმ-ში მდებარეობს. მიგრაციას უფრო მოშორებულ ადგილებში ადგილი არ ჰქონია. ეს ნიშნავს, რომ კონტრურბანიზაცია უკავშირდება ურბანულ სამუშაოებზე ყოველდღიურ გადაადგილებას, და არა სოფლის ეკონომიკის განვითარებას. სხვა კვლევის მიხედვით, კაპიტალისტურმა განვითარებამ უარყოფითად იმოქმედა უმეტეს სოფელზე. კონტრურბანიზაციამ დასავლეთ ევროპასა და ჩრდილოეთ ამერიკაში მოიცვა უფრო მეტი ტერიტორია, ვიდრე უნგრეთში, მაგრამ სიტუაციები მსგავსია.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. Я.Миколаш, Л.Пишерман. Управление охранной окружающей среды. М, Прогресс,.
2. В.Владимиров. «Расселение и экология». М, Стройизгам,
3. დევიდ ლ. ბრაუნი, კაი ა. ჩაფტი სოფლის მაცხოვრებელი და სოფლის თემი 21-ე საუკუნეში